

До 85-річчя професора Ярослава Ганіткевича

Професор Ярослав Ганіткевич вперше опублікував на європейському рівні в журналі Міжнародного товариства історії медицини „Vesalius“ (Лондон-Париж, 2005) статтю „The History of Ukrainian Medicine“, в якій вперше представлено історію медицини на українських землях, почавши від Київської Русі-України до наших днів, показано розвиток її лікарями і науковцями різних національностей, представлено її як вагому частину світової медицини.

Його праці і монографії, і опубліковані статті, спрямовані на розвиток та формування в Україні медико-історичної науки як галузі вітчизняної історії та медицини, а також на утвердження її в європейській спадщині. Праці сприяють подоланню комплексу меншовартості нашої національної мови і науки у лікарів-українців, вихованих на пріоритетах російської та радянської науки.

Багатий фактичний матеріал, зібраний проф. Ярославом Ганіткевичем за роки копітких досліджень, дає йому підстави ставити питання про необхідність розвитку української історії медицини, як науки і університетської дисципліни, що не тільки вивчає історію медицини в Україні, але також досліджує з українських позицій історію світової медицини, досліджує внесок українців у світову медицину.

Доля проф. Ярослава Ганіткевича (9 липня 1929 р.) не була позбавлена тернових колючок. Після закінчення Львівського медичного інституту (1951 р.), як лікар в Радехівському районі вступив до аспірантури, захистив кандидатську дисертацію (1955 р.), залишився на кафедрі нормальної фізіології, але через ідеологічні протиріччя з „основною лінією“ комуністичної партії був змушений залишити кафедру. Переїхав до Івано-Франківська, де працював асистентом, а з 1959 р. доцентом кафедри

нормальної фізіології медичного інституту. 1968 року захистив докторську дисертацію, а 1970 року обраний професором, завідувачем кафедри фізіології людини і тварин Чернівецького університету. Через утиски керівництва звільнився, а 1981 року повернувся до Львова, але і в той час належної посади не було. На заяви до завідувача кафедри фізіології проф. Є.М.Панасюка з проханням прийняти на роботу була однакова відповідь: немає зайвих годин. З 1989 по 1999 роки проф. Я.Ганіткевич очолював лабораторію, організовану за сприяння академіка Михайла Павловського в Львівському медичному інституті. В лабораторії з вивчення жовчо-кам'яної хвороби успішно виконував наукову тему, заплановану Кабінетом Міністрів УРСР, а пізніше тематику Міністерства охорони здоров'я України. Безупинно з надзвичайною наполегливістю працював у бібліотеках, надрукував 370 наукових праць. Шукав і знаходив відомості про ліквідовані медичні українські школи, про видатних вчених, яких звинувачували в „буржуазному націоналізмі“, знімали з керівних посад, фізично знищували, або засилали, на довготривалі терміни в ГУЛАГи і в'язниці.

Життєпис майже всіх вчених був трагічний. 21 особа зазнала репресій комуністичного режиму. Шістьох розстріляли органи ГПУ та НКВД (А.Барбар, А.Журавель, В.Крушельницька, В.Підгаєцький, О.Пучківський, В.Удовенко) ще 15 вчених зазнали репресій. Німецький період окупації також завдав втрат: Б.Кучеренка нацисти розстріляли, а Ф.Цешківський загинув від отруєння за нез'ясованих обставин. 11 українських вчених емігрували на Захід і стали активними діячами української діаспори, зберегли і продовжили історію розвитку національної медицини. Серед них Василь Плющ, Роман Осінчук, Софія Парфанович, Павло Пундій, Павло Джуль та багато інших. 540 сторінок проф. Ярослава Ганіткевича присвятив розквіту і трагедії української медичної науки.

Статті Я.Ганіткевича з проблем відродження української медичної освіти і науки опубліковані в численних українських виданнях, в журналах Києва та Львова („Лікарська справа“, „Українські медичні вісті“, „Фізіологічний журнал НАНУ“, „Медична освіта“, „Вісник соціальної гігієни“, „Агапіт“, „Львівський медичний часопис“, „Лікарський збірник НТШ“).

„Українські лікарі — вчені...“ це не єдина монументальна праця Ярослава Ганіткевича. Через два роки видана „Історія української медицини в датах та іменах“ (Львів: НТШ, ВУЛТ, 2004. — 366 с.), а ще через чотири роки „Українські лікарі. Біобібліографічний довідник“ Книга 3 (Львів: НТШ, ВУЛТ— 2008.— 428 с.).

З приходом большевиків 1939 р. всі українські видання в Галичині були визнані комуністичною владою як „буржуазно-націоналістичні“ і

заборонені. До списку потрапив „Лікарський вісник“, „Лікарський збірник“. Наступив п'ятдесятирічний період панування тоталітарного режиму, роки наростаючої насильної русифікації, коли саме поняття „українська медицина“ була заборонена.

Аналіз діяльності українських лікарів — вчених ХХ століття, зводиться, за словами автора, до сумного висновку: „доробок вчених, як і їх науково-організаційна та громадсько-політична діяльність, в УРСР належали до заборонених тем. Тоталітарний режим намагався викреслити з нашої історії тих, хто прагнув до розбудови державності України, до розвитку української медицини“.

Якщо в заголовках зазначені „українські лікарі“, то це ще читабельне, але „українська медицина“, термін впроваджений О.Корчак-Чепуровським, не мав права на існування. Заслуга проф. Я.Ганіткевича, що наполягав, щоб назву його книжки не змінили. Завдяки йому Україна збагатилася неоціненною інформацією про вітчизняні медичні наукові школи і реабілітованим терміном „українська медицина“.

З праць проф. Я.Ганіткевича можна довідатися, скільки талантів проявили українські лікарі, серед них і поети, і письменники, і публіцисти та журналісти, композитори, керівники джазу та художники. Великий внесок лікарі здійснили не лише в науку, але й в культуру.

І це все проф. Я.Ганіткевич зробив для нас, лікарів молодшого покоління, яке вчилося за часів Радянського Союзу, не відаючи, що українці зробили свій внесок в медицину, працюючи в зарубіжних виданнях (Лондон-Париж, „Vesalius“; Чикаго, „Лікарський вісник“; Філадельфія, журнал „Америка“).

Цикл наукових праць Я.В.Ганіткевича, об'єднаний тематикою і цілеспрямованістю на розвиток української медико-історичної науки, становить видатний внесок у національне відродження української медичної науки і освіти, має велике значення для формування державотворчих процесів в Україні, підвищує авторитет української медико-історичної науки в світі.

З нагоди Ювілею побажаємо стипендіату Президента України, лауреату Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка, професору Ярославу Ганіткевичу многих літ і подальших творчих здобутків і нагород.

*Від Лікарської комісії НТШ
Зиновія СЛУЖИНСЬКА,
Василь ДЯКІВ*

ЛІТЕРАТУРА

- Служинська З. Ярослав Ганіткевич — науковець, педагог, громадянин. Бібліографічний покажчик / З. Служинська, В. Дяків // Львів, 1999.— С. 5—13.
 - До 70-ти річчя від дня народження // Лікарський збірник. Нова серія.— 2000.— Т.VIII.— С. 183—184.
 - Ярославу Ганіткевичу — 75 // Інформаційний вісник Академії наук вищої школи України.— 2004.— №4.— С. 71—74.
 - Ярослав Ганіткевич — лауреат премії ім. Івана Огієнка // Вісник НТШ.— 2005.— № 33.— С. 33.
 - Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784—2005 // Львів, 2006.— С. 53—54, 327, 369.
- Праці Я.Ганіткевича:
- Пундій П. Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Естафета поколінь національного відродження / П. Пундій, Я. Ганіткевич // Львів — Чикаго: НТШ, 1996.— Книга 1.— 328 с.
 - Пундій П. Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю / П. Пундій, Я. Ганіткевич // Львів — Чикаго: НТШ.— 1994.— Книга 2.— 446 с.
 - Українські лікарі — вчені першої половини ХХ століття та їх наукові школи // Львів: НТШ.— 2002.— 540 с.
 - Історія української медицини в датах та іменах // Львів: НТШ.— 2004.— 366 с.
 - Історія медицини: Посібник //Тернопіль: Лілея, 2004.— 246 с.
 - Наукові ступені в Україні: історія, проблеми. // Світогляд.— 2006.— № 2.— С. 46—56.
 - Родовід Ганіткевичів і споріднених родин // Львів: НТШ.— 2006.— 120 с.
 - Медичний ілюстрований словник Дорланда українсько-англійський 30-е видання. Т. 1—2, Львів, Наутілус, 2007 (член наук. редакц. ради).
 - Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Учасники національно-визвольної боротьби і українського державотворення, репресовані та реабілітовані лікарі України (співавтор П.Пундій), Львів: НТШ, 2005, кн. 3 — 428 с.